

מספר הקורס: 1030214-00

שם הקורס בעברית: הגותו של המהר"ל בספרו נתיבות עולם

שם הקורס באנגלית

The Philosophy of the Maharal in his book Netivot Olam

שנה"ל: תש"ף

שם המרצה: ד"ר יצחק ליפשיץ

שם תוכנית הלימודים: התוכנית הבינתחומית בפילוסופיה ובהגות יהודית

משך והיקף הקורס: סמסטר ב, 2 ש"ס

מבנה/סיווג הקורס: שו"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: ללא דרישות קדם

מועד שעות הקבלה: יום ראשון 14:00-15:00

פרטי קשר של המרצה: Isaaci@shalem.ac.il

מטרות הקורס

המטרה העיקרית בקורס היא להקנות לתלמידים כלים ראשוניים להתמודד בעצמם בטקסטים פילוסופיים קשים מראשית העת החדשה וגם להכיר כלים ביבליוגרפיים מתאימים, ולהפגיש את המשתתפים עם גדול הפילוסופים של יהדות פולין ברנסאנס, המהר"ל מפראג.

תיאור הקורס

במפגשי הקורס ייבחנו הנושאים ההגותיים שעניינו את ההוגים בבתי המדרש בפולין. ביניהם מעמד האתיקה מול התיאולוגיה, מעמד ההגות האריסטוטלית של הרמב"ם, מעמד הפילוסופיה ותפקידה. הקורס יעסוק גם בפולמוסים הגדולים של בתי המדרש כגון שאלת סמכות הפסיקה ומתודת הלימוד. המפגשים יתמקדו בקריאה משותפת. נקרא יחד את שני החלקים הראשונים של הספר, נתיבות עולם – נתיב התורה ונתיב העבודה. התלמידים יופנו למאמרי מחקר רלבנטיים.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס

השתתפות פעילה בדיונים ומוכנות לשיעור: 10%

עבודה סופית בת 10 עמודים: 90%

ציון עובר: 60

פירוט השיעורים (מפגשים), הנושאים הנלמדים בכל שיעור וקריאת החובה והרשות בכל

שיעור:

1. דברי מבוא: המהר"ל ותקופתו

סקירה היסטורית על התפתחות העולם האינטלקטואלי ביהדות פולין. חרף ידיעות על ישוב יהודי בפולין מן המאה הי"ב ואילך, לא ידוע על אסכולות אינטלקטואליות עד המאה הט"ו. המאה הט"ז ידועה בתסיסה אינטלקטואלית, בלימוד פילוסופיה והלכה. כמו כן ידונו קורות המהר"ל עצמו ומשפחתו.

2. המהר"ל כמפרש אגדה, כפוסק וכפילוסוף

פרשנות אגדות חז"ל ידעה עליות ומורדות. על מעמד אגדות חז"ל קיימת גישה אפולוגטית מימי הביניים כתוצאה של פולמוס עם הכנסייה הנוצרית. תיבחן מסורת לימוד אגדה מתקופת הגאונים המאוחרת, וכן פרשנות האגדה בספרד ובאשכנז בימי הביניים.

קריאת חובה: יאיר לורברבוים, צלם אלהים (תל אביב: הוצאת שוקן, תשס"ד), עמ' 129-143.

קריאת רשות: עידו חברוני, חיות הקודש (תל-אביב: הוצאת ידיעות אחרונות, 2016)

3. התיאולוגיה של לימוד התורה

בשיעור זה יבחן לימוד התורה כפרקטיקה וכתיאולוגיה. לימוד התורה כעיסוק בעל משקל תיאולוגי מיוחס לר' חיים מוולוז'ין בשלהי המאה הי"ח. בשיעור זה ייבחנו מקורות ביניים לתפיסה זו.

קריאת חובה: רמב"ם, מורה נבוכים, חלק ג, פרק נא

קריאת רשות: יוסף יצחק ליפשיץ, "התיאולוגיה של הדבקות", תכלת 30, עמ' 19-44

4. על השכל הפועל וההשקפה הרציונלית

המדע האריסטוטלי תפס את אלוהים כבסיס ההוויה. תפיסה זו עדיין נוכחת במאה הט"ז ומשפיעה על השקפת המהר"ל.

קריאת חובה: רמב"ם, מורה נבוכים, חלק א, פרק סח

5-6. תפיסת התורה שבעל פה אצל המהר"ל

קריאת חובה: מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב התורה, פרקים א-ו

7. חסידות ולימוד תורה

קריאת חובה: מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק ז
קריאת רשות: שמואל ספראי, חסידים ואנשי מעשה, ציון נ (תשמ"ה), עמ' 133-154.

8. חסידות ולימוד תורה - המשך

קריאת חובה: מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב התורה, פרקים ח-יג

9. חכמות חיצוניות

בשיעור זה תוצג השקפת המהר"ל בהשוואה לזו של הרמב"ם, על הרצף שבין המטפיזי ובין הפיזי, ולפיכך לחשיבות הכרת מדעי הטבע כתשתית להכרת האלוהות. כמו כן תיבחן חשיבות לימוד הפילוסופיה ומעמדה.

קריאת חובה: מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק י"ד, רמב"ם, מורה נבוכים, חלק שני פרק יב.

קריאת רשות: יוסף יצחק ליפשיץ, אחד בכל דמיונות (בני ברק: הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשע"ה), עמ' 140-143.

Remi Breague, *The Legend of the Middle Ages, Philosophical Explanations of Medieval Christianity, Judaism and Islam*, tr. Lydia G. Cochrane (Chicago and London: University of Chicago 2009), pp. 73-89.

10. פסיקת הלכה

השקפת המהר"ל על הערכת הפסיקה העצמאית תיבחן בשנים פנים. א. פסיקת ההלכה כנובעת מן הקשר בין התיאוריה, העיון האינטלקטואלי והפרקטיקה. ב. מעמד המסורת והפסיקה הסמכותית לאור ההתנגדות לשלחן ערוך של רבי יוסף קארו ולהגהות הרמ"א.

קריאת חובה: מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק ט"ו

11. המצוות

תוצב השקפת המהר"ל על המצוות כנגד ההשקפה מימי הביניים של הרמב"ם, הרמב"ן, ספר החינוך וחסידים אשכנז. תפיסת המצוות כמבטאת ערכים רליגיוזיים (המהר"ל), כנגד תפיסת המצוות כמבטאת ערכים אתיים (הרמב"ם, הרמב"ן, החינוך וחסידים אשכנז). תיבחן זיקה למסורת בית מדרשו של הר"ן.

קריאת חובה: נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק ט"ז

קריאת רשות: מהר"ל, תפארת ישראל, פרקים ו-ט, רבנו נסים גירונדי, דרשות הר"ן, דרשה י"א.

12. המצוות - המשך

קריאת חובה: נתיבות עולם, נתיב התורה, פרקים י"ז-י"ח

13. דברים לסיכום

קריאת רשות להרחבה כללית

מחקרים בעברית:

מהר"ל, אקדמות: פרקי חיים, משנה, השפעה, עורך אלחנן ריינר, ירושלים: מרכז זלמן שזר, תשע"ה.

א' גוטסדינר, המהר"ל מפראג: חיו, תקופתו ותורתו, ירושלים תשל"ו.
א' נהר, משנתו של המהר"ל מפראג, ירושלים, תשס"ג.

מחקרים בלועזית:

T. Alcolombe, "Maimonides' Impact on the Thought of the Maharal of Prague: Change or Continuity", *Studia Judaica*, 17 (2009), pp. 192-2008.

J. Elbaum, "Rabbi Judah Lowe of Prague and his Attitude to the Aggadah", *Scripta Hierosolymitana*, 22 (1971), pp. 28-47